

9. Husholdningene

9.1. Disponible realinntekter

Ifølge foreløpige anslag gikk husholdningenes disponible inntekter opp med om lag 6,1 prosent fra 2006 til 2007. Med en prisstigning på 0,7 prosent (målt ved prisindeksen for konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner), innebar dette en økning i husholdningenes disponible realinntekter på 5,5 prosent.

Hovedårsaken til økningen i disponibel inntekt er økte lønnsinntekter. Fra 2006 til 2007 er veksten i nominelle lønnsinntekter anslått til 9,6 prosent mot en vekst på 8,3 prosent året før. Dette gir en vekst i samlet real-lønnsinntekt på vel 8,9 prosent for 2007. Bak denne utviklingen ligger en vekst i sysselsatte normalårsverk på 3,3 prosent og en økning i gjennomsnittlig reallønn per normalårsverk på 5,6 prosent.

I løpet av 2007 satte Norges Bank styringsrenten opp med til sammen 1,75 prosentpoeng. Økte renteinntekter førte til at husholdningenes formuesinntekter steg med 37 prosent i løpende priser fra 2006 til 2007, noe som bidro til å øke husholdningenes disponible realinntekter med 2,2 prosentpoeng. En del av økningen

i formuesinntekter skyldes en vekst i husholdningenes beholdning av rentebærende aktiva på vel 5 prosent i 2007.

Inntekter fra mottatt aksjeutbytte har hatt stor betydning for utviklingen i husholdningenes formuesinntekter de siste årene. Fra 1. januar 2006 ble inntekter fra aksjeutbytte som oversteg avkastingen av en risikofri kapitalplassering, skattlagt som alminnelig inntekt. Aksjeutbytte som ble tatt ut i årene før 2006, var skjermet fra denne skatten. Dette forklarer de høye aksjeutbytterne i 2004 og 2005 og den kraftige nedgangen i 2006, se tabell 9.1. For 2007 anslår nasjonalregnskapet at husholdningene mottok 14 milliarder kroner i utbytte, noe som er vel 6 milliarder mer enn året før. For mer om utbetalt aksjeutbytte og anslag på hvor mye som har blitt reinvestert, se temaboks 9.2.

Realveksten i stønadene fra det offentlige var på 3,5 prosent i fjor. Det tilsvarer 1,1 prosentpoeng av veksten i husholdningenes disponible realinntekter. Bak denne utviklingen ligger en relativ sterk vekst i utbetaling av pensjoner og sykepenger på om lag 7 prosent, mens

Tabell 9.1. Husholdninger og ideelle organisasjoner. Inntekter og utgifter¹. Milliarder kroner

	Løpende priser				Realvekst i prosent ²			Bidrag til vekst i disponibel realinntekt. Prosentpoeng		
	2004	2005	2006*	2007*	2005	2006*	2007*	2005	2006*	2007*
Inntekter	1155,7	1242,9	1223,6	1341,9	6,5	-0,9	8,3	8,9	-5,0	12,6
Lønnsinntekter	620,2	654,2	709,1	777,4	4,4	6,1	8,9	3,3	4,4	7,3
Blandet inntekt/driftsresultat	97,6	98,7	102,2	100,6	0,0	1,3	-2,2	0,1	0,1	-0,3
Formuesinntekter	100,3	138,2	53,2	73,1	36,2	-62,3	36,4	4,2	-9,5	2,2
Herav: Mottatt aksjeutbytte	63,2	99,8	7,6	14,0	56,3	-92,5	82,5	4,3	-10,2	0,7
Offentlige stønader	254,6	258,8	266,9	278,3	0,5	1,0	3,5	0,2	0,3	1,1
Andre inntekter	49,7	58,7	59,6	71,9	16,9	-0,5	19,7	1,0	0,0	1,4
Indirekte målte banktjenester (FISIM)	33,2	34,3	32,6	40,7	2,2	-6,9	24,1	0,1	-0,3	0,9
Utgifter	324,8	339,6	361,3	426,3	3,4	4,2	17,2	1,4	1,5	7,1
Skatt av inntekt og formue	258,4	271,8	285,7	314,4	4,1	3,0	9,3	1,3	0,8	3,1
Formuesutgifter	53,7	55,0	65,2	98,8	1,3	16,0	50,5	0,1	1,0	3,8
Herav: Renteutgifter	51,7	53,1	62,9	95,5	1,6	16,1	50,8	0,2	8,5	3,7
Andre utgifter	12,6	12,7	10,4	13,1	-0,5	-20,7	26,9	0,0	-0,3	0,2
Disponibel inntekt	830,9	903,3	862,3	915,6	7,5	-6,5	5,5			
Korr. sparing i pensjonsfond	16,3	15,4	21,6	20,2						
Konsum	786,0	826,2	883,3	946,4						
Sparing	61,3	92,5	0,6	-10,6						
Kapitaloverføringer, netto	-1,9	-1,8	-2,1	-2,6						
Nettorealinvesteringer	41,4	49,2	56,8	66,3						
Nettofinansinvestering	18,1	41,5	-58,3	-79,4						
Sparerate	7,4	10,2	0,1	-1,2						
Nettofinansinvesteringsrate	2,2	4,6	-6,8	-8,7						

¹ På grunn av avrundingsfeil summerer ikke underkomponentene seg nøyaktig opp til totaltallene.

² Justert med Nasjonalregnskapets prisindeks for konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Boks 9.1. Noen nasjonalregnskapsbegreper

Som en del av hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet i 1995 ble det innført enkelte nye begreper. Noen av disse omtales nedenfor.

- Blandet inntekt omfatter driftsresultatet i bolignæringen samt næringsinntekten til de personlig næringsdrivende. Næringsinntekten til de personlig næringsdrivende skiller seg fra driftsresultatet slik det framkommer for andre sektorer ved at den implisitt også inneholder avlønning for arbeid utført av eierne eller deres familie.
- Andre inntekter omfatter stønader fra utlandet, overføringer til ideelle organisasjoner fra innenlandske sektorer og overføringer til husholdninger fra innenlandske sektorer utenom det offentlige.
- Andre utgifter omfatter stønader til utlandet, og overføringer fra husholdninger til innenlandske sektorer utenom det offentlige.
- Avkastning på forsikringskrav er avkastningen på husholdningenes fordringer på forsikringsselskap, og private pensjonskasser og fond. Disse fordringene er i all hovedsak verdien av private livs- og pensjonsforsikring (se boks 9.3 for nærmere beskrivelse). Posten er inkludert i formuesinntekter.
- Disponibel inntekt er lik differansen mellom lønn, blandet inntekt, formuesinntekter, offentlige stønader og andre inntekter på den ene siden, og skatter, formuesutgifter og andre utgifter på den andre.
- Sparing er definert som disponibel inntekt pluss korreksjon for sparing i pensjonsfond minus konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner.
- Sparerate er definert som sparingens andel av disponibel inntekt.
- FISIM (indirekte målte bank- og finanstjenester) er tjenester produsert av finansielle foretak som de ikke direkte tar betalt for gjennom gebyrer. De finansielle foretakene skaffer seg i stedet inntekter ved rentemarginer. Med det menes at finansinstitusjonene har lavere rente på innskudd/innlån enn utlån. Siden det er knyttet administrasjon og ressursbruk til disse indirekte betalte bank- og finanstjenestene, betraktes de som produksjon i finansinstitusjonene og kalles indirekte målte bank- og finanstjenester.

utbetalinger av arbeidsledighetstrygd har blitt kraftig redusert.

Husholdningenes formuesutgifter består i all hovedsak av gjeldsrenter. De gjentatte renteøkningene til Norges Bank kombinert med voksende utlånbeholdninger resulterte i at formuesutgiftene totalt sett økte med 33,6 milliarder kroner. Anslag i nasjonalregnskapet viser at prisveksten (markedsrentene) var nærmere 34 prosent, og at beholdningene (volumveksten) av rentebærende gjeld steg med om lag 14 prosent i 2007. De foreløpige tallene viser at renteutgifter er beregnet til 95,5 milliarder, som er en økning på 52 prosent i løpende priser. Økningen i totale formuesutgifter bidro til å redusere disponibel realinntekt med 3,8 prosentpoeng.

Skatt av inntekt og formue økte med 10 prosent fra 2006 til 2007, eller 9,3 prosent målt i realverdi. Dette har blant annet sammenheng med økte lønnsinntekter

Tabell 9.2 **Utviklingen i husholdningers og ideelle organisasjoners konsum fordelt på hovedgrupper. Volum- og prisendring fra foregående år i prosent**

	Mrd. kroner	Volumendring		Prisendring	
	2007 ¹	2006	2007	2006	2007
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	946,4	4,7	6,4	2,1	0,7
Konsum i husholdninger	906,1	4,6	6,5	2,1	0,6
- Varekonsum	467,4	4,3	7,7	2,1	-0,9
- Tjenestekonsum	405,0	4,1	4,6	2,0	2,3
- Hushold. konsum i utlandet	59,4	13,1	9,1	2,7	0,9
- Utlendingers konsum i Norge	-25,7	4,0	3,4	2,9	2,8
Konsum i ideelle organisasjoner	40,2	6,5	5,4	2,9	3,4

¹ Nivå tall i løpende kroner.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

og at husholdningene betalte skatt på aksjeutbytte i 2007. Dermed trakk skatteutgiftene veksten i husholdningenes disponible realinntekter ned med 3,1 prosentpoeng.

9.2. Konsum og sparing

Sterk vekst i varekonsumet

Kjøp av egne transportmidler økte med 19,1 prosent fra 2006 til 2007, målt i volum. Antall nyregistrerte biler var i 2007 det høyeste på over 20 år, en økning på nesten 130 000 biler fra året før. Denne veksten må sees i sammenheng med avgiftsendringer på biler ved årsskiftet mellom 2006 og 2007, samtidig som det er en indikator på god økonomi i husholdningene. Veksten var sterkest i første kvartal, men holdt seg på et høyt nivå gjennom hele året. Økningen i kjøp av biler stod for om lag en sjettedel av den totale veksten i husholdningenes konsum.

Konsumet av klær og sko økte med nesten 15 prosent i 2007, målt i volum. Prisen på disse varene gikk ned med 5,1 prosent, en prisnedgang som er med på å forklare den store etterspørselsveksten. Billigere klær vil normalt føre til økt innkjøp av klær, men også til at innkjøpene vris i retning av klær med høyere kvalitet. Kvalitetsøkninger måles som volumøkning i nasjonalregnskapet.

De to siste årene har det vært sterk vekst i konsumet av foto- og IT-utstyr. I 2007 vokste dette konsumet med 16,5 prosent. Også her skyldes volumveksten en relativt sterk prisnedgang kombinert med høyere kvalitet. Andre varer som hadde sterk konsumvekst i 2007 er fritidsutstyr og bøker.

Oppgang i tjenestekonsumet

Tjenester utenom boligjenester gikk opp med 6,1 prosent i 2007, målt i faste priser. Av tjenestene var det konsumet av finansielle og juridiske tjenester som økte mest, med en vekst på 12,3 prosent. Også konsumet

Tabell 9.3 Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner. Volum- og prisendring fra foregående periode i prosent. Sesongjustert hvis ikke annet fremgår

	Mrd. kroner		Volumendring				Prisendring				
	2007 ¹	2007 ²	07:1	07:2	07:3	07:4	2007 ²	07:1	07:2	07:3	07:4
Konsum i hush. og ideelle org.	946,4	6,4	2,7	1,2	1,1	1,4	0,7	-0,6	0,0	0,2	1,3
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	116,9	4,4	2,7	1,3	-0,4	1,9	2,8	0,8	2,1	-0,4	-0,6
Alkoholdrikker og tobakk	35,6	3,5	1,3	0,7	-0,8	2,9	1,5	-0,9	0,1	-0,2	2,1
Klær og skotøy	48,6	14,5	4,4	2,3	3,3	0,8	-5,0	-1,0	-1,4	0,0	-1,5
Bolig, lys og brensel	167,7	2,1	0,8	1,4	1,9	-0,7	-2,3	-1,3	0,1	4,1	-4,5
Møbler og husholdningsartikler	54,2	5,5	0,6	2,5	0,0	0,0	2,1	0,6	-0,1	0,4	1,5
Helsepleie	25,9	3,9	2,3	0,7	-0,1	0,3	2,7	0,1	1,0	1,2	0,7
Transport	133,7	8,3	7,2	-3,9	2,7	0,4	2,2	1,6	-0,1	2,4	0,0
Post- og teletkommunikasjon	26,3	4,6	-9,2	6,2	-0,6	10,0	-3,5	-1,8	1,1	-3,7	1,3
Kultur og fritid	114,3	9,0	2,5	3,8	1,1	0,3	0,3	-0,2	0,0	0,6	0,2
Utdanning	4,8	3,4	0,3	-0,7	0,4	3,5	2,3	-1,1	0,9	2,8	-0,5
Hotell- og restauranttjenester	54,4	8,5	2,1	0,6	-1,0	5,3	4,4	1,7	1,0	0,8	1,1
Andre varer og tjenester	89,9	7,1	2,0	2,6	0,9	1,2	2,4	-0,2	1,1	1,5	1,2
Husholdningenes kjøp i utlandet	59,4	9,1	5,2	1,8	0,7	5,5	0,9	-1,6	0,2	-2,8	0,4
Utlendingers kjøp i Norge	-25,7	3,4	-5,5	2,8	0,2	3,9	2,8	0,7	1,3	0,8	0,6
Ideelle organisasjoner	40,2	5,4	1,4	1,0	2,1	1,5	3,4	1,1	0,9	0,0	0,7

¹ I løpende kroner. På grunn av avrundingsfeil summerer ikke undergruppene seg nøyaktig opp til totaltallet.

² Ikke sesongjustert.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

av hotell- og restauranttjenester vokste sterkt, med en økning på nesten 8,5 prosent.

Nordmenns konsum i utlandet steg med 9,1 prosent i 2007. Det var sjettede året på rad med sterk vekst i dette konsumet, som er fordoblet siden 2001 (målt i volum). Konsumet omfatter nordmenns utgifter på reiser i utlandet, inklusiv grensehandel. Utenlandsforbruket bidro isolert sett til 0,6 prosentpoeng av den totale økningen i husholdningenes konsum.

Konsumet av bolig, lys og brensel økte med 2,1 prosent i 2007. I nasjonalregnskapet er husleie for leietagere og beregnet husleie for selveiere definert som verdien av tjenestestrømmen fra boligkapitalen. Realverdien av tjenestestrømmen, som utgjør om lag 72 prosent av denne konsumgruppen, gikk opp med 1,5 prosent fra 2006 til 2007. Siden boligkapitalen i all hovedsak er bestemt av tidligere års nybygging og rehabilitering, vil volumveksten i det samlede boligkonsumet vise liten variasjon over tid. Konsumet av elektrisitet, som utgjør 16 prosent av dette aggregatet, vokste med 4,3 prosent i 2007.

Sparing

I 2007 ble sparingen i husholdninger og ideelle organisasjoner negativ og utgjorde -1,2 prosent av disponibel inntekt, mot 0,1 prosent året før. Dette betyr at husholdningene konsumerte mer enn inntekten. I dette spareratebegrepet er det lagt til grunn at også varige konsumgoder utenom bolig, som for eksempel biler, konsumeres i det året de kjøpes. Veksten i bilkonsumet i 2007 er derfor en viktig bidragsyter til den lave spareraten. Kjøp av varige konsumgoder kan alternativt betraktes som investering. En kan da beregne en korriger

Boks 9.2. Spareraten korrigeret for varige konsumgoder

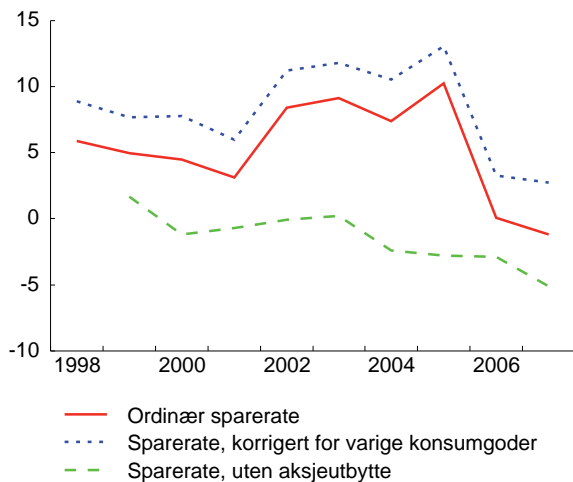
I nasjonalregnskapets beregning av husholdningenes sparerate tas det ikke hensyn til at varige konsumgoder yter konsumtjenester utover det året de anskaffes. Det knytter seg et element av investering til kjøp av slike goder, noe som kan ivaretas ved beregning av en såkalt korrigeret sparerate. Ved en slik beregning anslås først tjenestekonsumet av varige goder, som defineres som summen av verdiforringelsen og realavkastningen på beholdningen av slike goder. Realavkastningen, som også nyttes til å korrigere inntekt for husholdningene, er satt lik 2,5 prosent.

Varige konsumgoder utenom bolig består av egne transportmidler (hovedsakelig personbiler), møbler, elektriske artikler, briller og ortopedisk utstyr mv, og varige fritidsvarer. Vegdirektoratets tall for registrerte personbiler etter alder har blitt utnyttet for beregning av den tekniske depresieringen av bilbeholdningen. Siden en ikke har tilsvarende tall for andre konsumgoder, har en lagt til grunn samme depresieringsprofil som for personbiler.

Beregningen av verdiforringelsen for varige goder utenom bolig er gjennomført uten at en har brukt observerte data for annenhåndspriser for disse kapitalgodene. Ved beregning av bruktpriene har en gjort en forenklet antagelse om et perfekt fungerende annenhåndsmarked. En slik antagelse gjør det mulig å avlede bruktpriene ut fra kjennskap til den fysiske depresieringen samt priser på nye varige konsumgoder.

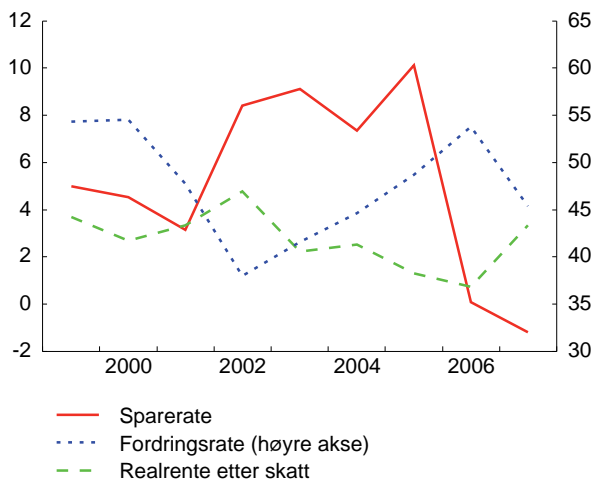
Hverken ved beregning av den ordinære eller korrigeret spareraten er omvurdering av verdien på varige konsumgoder innarbeidet i inntektsanslaget. Utviklingen i spareratene må følgelig ses i lys av den omvurdering av realkapitalen som har funnet sted i samme periode.

Figur 9.1. Husholdningenes sparerate. Prosent

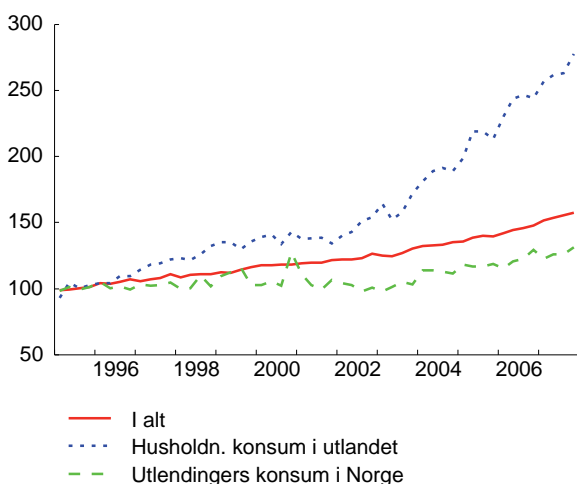
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 9.2. Sparerate, netto fordringsrate og realrente etter skatt. Prosent

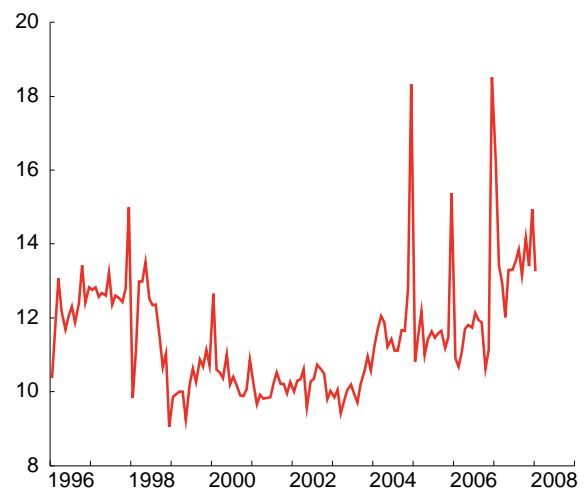
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 9.3. Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner. Sesongjustert. 1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 9.4. Førstegangsregistrerte personbiler. 1000. Sesongjustert

Kilde: Vegdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

sparerate (se boks 9.2) som da blir henholdsvis 3,2 prosent og 2,7 prosent for 2006 og 2007. Figur 9.1 viser at spareraten korrigert for varige konsumgoder har et mindre markert fall fra 2006 til 2007 enn den ordinære spareraten. Figuren viser også en korrigert sparerate hvor aksjeutbytte er utelatt fra disponibel inntekt. Denne illustrerer hvordan de høye aksjeutbyttene som ble tatt ut i perioden 2002-2005 bidro til at spareraten økte.

Disponibel inntekt gikk opp med 6,1 prosent fra 2006 til 2007, målt i løpende priser, mens konsumet økte med 7,2 prosent. Den høye konsumveksten bidro til negativ sparing i 2007, og det er første gang siden 1988 at spareraten er negativ. Negativ sparing innebærer at husholdningene lånefinansierer sine investeringer, eller bruker av oppspart formue.

Vekst i husholdningenes realformue

Ifølge foreløpige anslag gikk husholdningenes realformue opp med 9,8 prosent fra 2006 til 2007. Med realformue menes her husholdningenes faste realkapital justert med prisindeksen for konsum. Den faste realkapitalen til husholdningene består i hovedsak av boliginvesteringer (rundt 88 prosent). I tillegg kommer annen realkapital som går til produksjon. Finanskapital er ikke med i denne størrelsen.

Den sterke veksten i realformuen henger sammen med en realvekst i boligformuen på nærmere 10,4 prosent, samt en økning i annen realkapital på 5,9 prosent. Realveksten i boligformuen skyldes omvurderinger og nyinvesteringer. Målt i faste priser økte boliginvesteringene med 6,3 prosent, men også boligprisene bidro til vekst i realformuen. Ifølge Statistisk sentralbyrås boligprisindeks økte boligprisene med i gjennomsnitt 12,2 prosent i fjor, mens konsumprisveksten var på 0,7 prosent (målt ved indeksen for konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner).

Temaboks 9.1. Økende gjelds- og rentebelastning

Husholdningenes gjeldsvekst har vært sterk siden slutten av 1990-tallet. I perioden 2004-2006 bidro lave renter og sterk vekst i boligprisene til denne utviklingen. I løpet av 2007 har Norges Bank gradvis satt opp foliorenten fra 3,50 til 5,25 prosent. Til tross for renteøkningene har husholdningenes gjeld fortsatt å vokse med 11,9 prosent i 2007 (gjennomsnittsvekst i K2). Gjeld som andel av inntekt ligger på et historisk høyt nivå, og klart høyere enn siste halvdel av 1980-tallet, som var forrige periode med sterk gjeldsvekst. Den gang fikk mange husholdninger problemer med å betjene gjelden da rentene økte. Vi er derfor interessert i å vite noe om hvor sårbare husholdningene er denne gangen. Sammenliknet med forrige periode er det i dagens situasjon flere forhold som reduserer sannsynligheten for gjeldsproblemer. Det finnes flere fleksible låneprodukter, mer avdragsfrihet og lengre løpetid. Dessuten har veksten i levekostnader vært lavere enn veksten i inntekt, noe som medfører at levekostnadene utgjør en mindre andel av inntektene i dag. Til sist, innføringen av inflasjonsmålet gjør det mindre sannsynlig at vi vil oppleve en situasjon med både høye renter og høy arbeidsledighet.

Rentebelastningen i lys av økte renter

Som følge av lave renter, har husholdningenes rentebelastning vært lav de siste årene til tross for høy gjeld. Med rentebelastning menes her renteutgifter som andel av inntekt etter skatt. Fra 2006 til 2007 økte imidlertid den gjennomsnittlige rentebelastningen fra 5,5 til 10,4 prosent. Dette er likevel klart lavere enn på slutten av 1980-tallet, da den var rundt 20 prosent. Ved å ta utgangspunkt i tall fra Inntekts- og formuesundersøkelsen for 2005 og generelle utviklingstrekk til og med 2007, kan vi beregne hvordan rentebelastningen fordeler seg. Fremføringene er basert på makroøkonomiske tall for lønnsvekst, gjeldsvekst og gjennomsnittlig utlånsrente, der det er brukt regnskapstall for 2006 og anslag for 2007 (Konjunkturtendensene, september 2007).

Husholdningene er delt inn i 3 hovedgrupper, med utgangspunkt i om rentebelastningen er under 20 prosent, mellom 20 og 30 prosent, eller over 30 prosent. Ifølge beregningene er det nå om lag 285 000 husholdninger som bruker mer enn 20 prosent av sin inntekt etter skatt til å betale gjeldsrenter. Av disse er det om lag 101 000 husholdninger som har rentebelastning over 30 prosent. Andel av total gjeld i gruppen med høyest rentebelastning er tredoblet på to år, se tall for 2005 sammenliknet med 2007.

Unge husholdninger mest sårbare

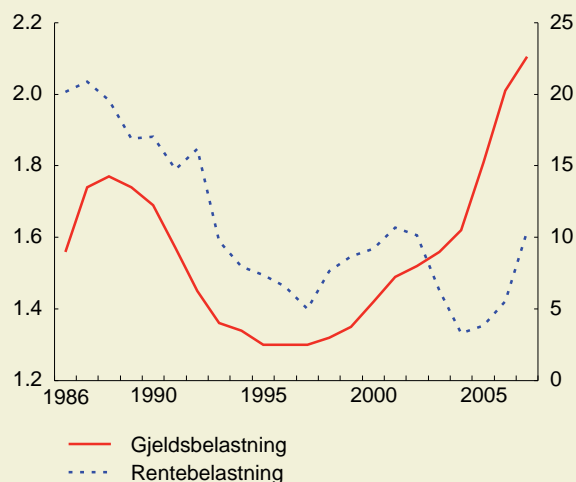
Konsekvensene av en økning i renteutgiftene for den enkelte husholdning vil avhenge av hvor mye husholdningens alminnelige levekostnader utgjør i forhold til inntekten, og hvor stor finansiell buffer man har. Inntektsstatistikken viser at det er unge husholdninger som har den høyeste gjeldsbelastningen. Denne gruppen har samtidig høyest belåningsgrad og lavest likvid formue. I 2005 hadde personer i aldersgruppen 24-35 år i gjennomsnitt om lag 10 ganger så mye gjeld som likvid formue, mot tre ganger så mye i gjennomsnittet for alle aldre. Dersom aksjer og andre verdipapirer regnes med som likvid formue, er forholdstallene henholdsvis 8 og 2 ganger så mye gjeld som finansformue. For alle husholdninger med høy gjeldsbyrde vil den økonomiske situasjonen forverres ved arbeidsledighet eller samlivsbrudd.

Antall husholdninger og andel gjeld fordelt etter rentebelastning

	2005		2007	
	Antall (tusen)	Prosent av total gjeld	Antall (tusen)	Prosent av total gjeld
Under 20 prosent	1550	84	1428	63
20 - 30 prosent	62	9	184	20
Over 30 prosent	28	5	101	15

Kilde: Kredittilsynet og Statistisk sentralbyrå

Husholdningenes gjelds- og rentebelastning

Kilder: Statistisk sentralbyrå.

9.3. Finansiell formue og gjeld

Foreløpige tall fra finansielle sektorregnskaper viser at husholdninger og ideelle organisasjoners nettofinansinvesteringer var -74 milliarder kroner i 2007, mot -82 milliarder året før. Den finansielle nettoformuen (nettofordringer) falt med om lag 37 milliarder i løpet av 2007 og var 427 milliarder kroner ved utgangen av året.

Hovedbildet preges fortsatt av skattemotiverte finansielle transaksjoner (se temaboks 9.2). Holdes disse transaksjonene utenfor har nettofinansinvesteringene fulgt en fallende trend fra 2. kvartal 2003. Det siste

året har fallet stoppet opp og utviklingen flatet ut. Dette skyldes både at investeringene i finansielle eiendeler har tatt seg noe opp og at økningen i gjeldsoptaket har avtatt i løpet av 2007.

Utviklingen i verdipapir- og valutamarkedene har vært en viktig faktor bak fallet i husholdningenes finansielle nettoformue. Nettogevinstene er foreløpig beregnet til om lag 37 milliarder kroner. Dette er betydelig lavere enn verdistigningen på nettoformuen i 2006, da nettokursgevinstene beløp seg til 84 milliarder kroner. I tillegg ble tallene for 2006 påvirket av ny og forbedret

Boks 9.3. **Definisjoner og statistiske avvik****Avviket mellom det finansielle og ikke-finansielle regnskapet**

Nasjonalregnskapet definerer nettofinansinvesteringene i både inntekts- og finansregnskapet, og sektorenes finansinvesteringer skal i følge prinsippene for oppstilling av nasjonalregnskapet være identiske. I praksis oppstår det imidlertid avvik mellom regnskapsdelene. Nettofinansinvesteringene er restposter som beregnes på basis av store aggregater. Selv relativt små feil i disse aggregatene kan skape betydelige avvik for finansinvesteringene. De observerte avvikene skyldes feil og mangler i begge regnskapene. Årsaken er at både inntektsregnskapet og finansregnskapet mangler presis informasjon for viktige størrelser som må baseres på beregninger. I finansregnskapet er eksempler på dette unoterte aksjer, husholdninger og ideelle organisasjoners fordringsforhold overfor utlandet og ikke-finansielle foretak.

Definisjoner

Nettofinansinvesteringer i inntektsregnskapet = Sparing + netto kapitaloverføringer - nettoinvesteringer i ikke-finansiell kapital.

Nettofinansinvesteringer i finansregnskapet = netto anskaffelse av finansielle eiendeler - netto låneopptak.

Sparing er ikke-konsumert inntekt / overskudd som kan investeres i finansiell eller ikke-finansiell kapital. Hvis sparingen overstiger ikke-finansielle investeringer for en sektor, disponerer sektoren et finansielt overskudd som kan brukes til å øke nettofordringene overfor andre sektorer. I finansregnskapet vil dette reflekteres som anskaffelser av finansielle eiendeler eller som nedbetaling av gjeld. Hvis sparingen er lavere enn ikke-finansielle investeringer, oppstår det et finansielt underskudd som må finansieres enten ved å selge finansielle eiendeler eller ved opptak av lån. Realinvesteringer i personlig næringsvirksomhet og nye boliger utgjør størstedelen av investeringene i ikke-finansiell kapital for husholdningene. Boliginvesteringer finansieres i stor grad gjennom låneopptak.

Nettofordringer (netto finansiell formue) = fordringer (finansielle eiendeler) - gjeld.

Den finansielle balansen viser en sektors finansielle stilling ved utgangen av den aktuelle perioden. Balansens

fordringsside omfatter de finansielle eiendelene. Husholdningens fordringer domineres av bankinnskudd, sedler og mynt samt forsikringstekniske reserver. Lån fra finansielle foretak (banker mv.) utgjør størstedelen av husholdningenes gjeld.

Nettofordringsendring = nettofinansinvesteringer + andre endringer, netto

Balanseendringen i løpet en periode forklares av nettofinansinvesteringene og andre endringer som i hovedsak er kursgevinster eller kurstap i verdipapir- og valutamarkedene.

Kort om utvalgte finansobjekter

Forsikringstekniske reserver (tidligere forsikringskrav) representerer husholdningenes fordringer overfor livsforsikrings- og skadeforsikringselskaper samt private og kommunale pensjonskasser og -fond.

Reservene i livs- og pensjonsforsikring omfatter midler til dekning av forsikringsansvaret som følger av polisene og andre fondsmidler som kan tilskrives forsikringstakerne. Reservene skal i prinsippet omfatte nåverdien av fremtidige ytelser av forsikringstakernes opptjente rettigheter. Reservene i skadeforsikring omfatter premiereserver og erstatningsreserver. I premiereservene inngår forskuddsbetalte premier, men også premier selskapene har til gode hos forsikringstakerne. Erstatningsreservene omfatter midler som er knyttet til inntrufne erstatninger i regnskapsperioden, men som ikke er kommet til utbetaling. Reservene beregnes på basis av forsikringsmessige avsetninger og kursreguleringsfondet på gjeldssiden i balansen til selskapene, kassene og fondene.

Andre lån og andre fordringer omfatter utlån til ikke-finansielle foretak og andre innenlandske sektorer. I tillegg skattefordringer, finansiell verdi av fast eiendom (ferieboliger mv.) i utlandet, påløpte ikke-mottatte renter, feriepengekrav og leieboerinnskudd mv.

Andre lån og annen gjeld omfatter lånegjeld til ikke-finansielle foretak, stats- og kommuneforvaltningen, samt til finansforetak i utlandet. Dessuten påløpte men ikke betalte skatter, renter mv. og finansiell verdi av innenlandsk fast eiendom (feriebolig mv.) eid av utlendinger.

Nettofinansinvesteringer for husholdninger og ideelle organisasjoner i finans- og inntektsregnskapet. Milliarder kroner

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Inntektsregnskapet	1	-11	32	42	18	42	-58	-79
Finansregnskapet	21	-7	8	33	8	47	-82	-74
Differanse / avvik	-20	-4	23	9	10	-5	24	-5

Kilde: Statistisk sentralbyrå

verdipapirmarkedsstatistikk som trakk opp verdiene på husholdningenes verdipapirportefølje med ytterligere 22 milliarder kroner.

Låner mindre, men gjeldsraten øker

Husholdningenes kredittetterspørsel er fortsatt stor og gjeldsopptaket var 194 milliarder kroner i 2007. Dette er 8 milliarder kroner høyere enn året før, men veksten i gjeldsopptaket falt sammenlignet med 2006 da

det økte med drøyt 15 milliarder kroner. Hovedbildet underbygges av kredittindikatoren K2 som viser at husholdningenes tolv måneders kredittvekst falt fra 12,4 prosent i desember 2006 til 11,3 prosent i desember 2007. Husholdningenes finansregnskap for 3. kvartal 2007 viste at gjeldsopptaket nådde et foreløpig toppunkt dette kvartalet med 200 milliarder kroner summert over de fire siste kvartalene.

Tabell 9.4 Finansregnskap for husholdninger og ideelle organisasjoner. Milliarder kroner

	2003	2004	2005	2006	2007*
Transaksjoner					
<i>Investeringer i finansielle eiendeler</i>	145	147	218	104	120
Sedler, mynt og bankinnskudd	26	28	37	56	64
Sertifikater og obligasjoner	4	3	4	-2	-5
Noterte aksjer og grunnfondsbevis	2	-2	-14	-9	-8
Verdipapirfundsandeler	3	-0	33	-14	-1
Unoterte aksjer	27	39	56	1	4
Forsikringstekniske reserver	54	53	59	56	50
Utlån og andre fordringer	30	26	44	16	16
<i>Gjeldsopptak (nye lån minus avdrag)</i>	112	139	171	186	194
Lån i banker	92	113	133	154	91
Lån i andre finansielle foretak	16	14	29	16	84
Andre lån og annen gjeld	5	11	8	16	20
<i>Nettofinansinvestering</i>	33	8	47	-82	-74
Andre endringer (gevinster / tap mv)					
Andre endringer i fordringene	19	34	24	110	41
Andre endringer i gjeld	2	2	2	4	3
<i>Andre endringer, netto</i>	17	32	22	106	37
Beholdninger ved utgangen av året					
<i>Fordringer</i>	1598	1779	2021	2234	2395
Sedler, mynt og bankinnskudd	557	585	622	678	741
Sertifikater og obligasjoner	28	32	37	37	30
Noterte aksjer og grunnfondsbevis	52	61	80	87	91
Verdipapirfundsandeler	74	90	127	129	132
Unoterte aksjer	111	126	139	183	195
Forsikringstekniske reserver	572	645	726	805	871
Utlån og andre fordringer	205	240	289	315	335
<i>Gjeld</i>	1266	1407	1581	1770	1968
Lån i banker	822	939	1104	1269	1357
Lån i andre finansielle foretak	269	278	277	282	366
Andre lån og annen gjeld	176	191	200	219	245
<i>Nettofordringer / finansiell nettoformue</i>	331	371	440	464	427
	4. kv. 2006	1. kv. 2007	2. kv. 2007	3. kv. 2007	4. kv. 2007
Fordringsrater ¹ , sesongkorrigerte	255,6	257,2	259,8	260,8	260,4
Gjeldsrater ¹ , sesongkorrigerte	200,9	204,1	207,3	210,3	212,3
Nettofordringsrater ¹ , sesongkorrigerte	54,6	53,1	52,5	50,5	48,0

* Foreløpige tall

¹ Fordringer, gjeld og nettofordringer som andeler av disponibel inntekt

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Husholdningenes gjeld vokste fortsatt raskere enn disponibel inntekt i 2007. Gjelda har også vokst raskere enn de samlede fordringene, og denne utviklingen har i særlig grad tiltatt det siste året. Fra utgangen av 2006 til utgangen av 2007 økte husholdningenes gjeldsrater (gjeld som andel av disponibel inntekt) med 11,4 prosentpoeng, mens fordringsraten bare økte med 4,8 prosentpoeng. Nettofordringsraten falt dermed med 6,6 prosentpoeng i 2007. Det siste året steg fordringsraten frem til utgangen av 3. kvartal og falt deretter marginalt i 4. kvartal. Gjeldsraten steg derimot gradvis gjennom hele året.

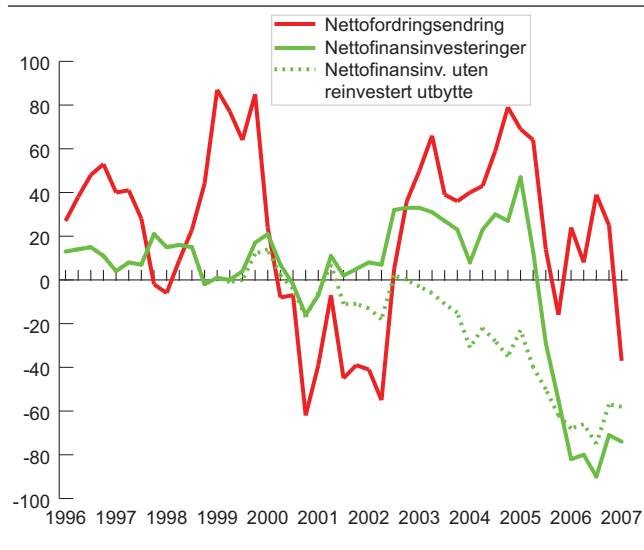
Nye låne- og spareprodukter

Husholdningenes gjeld har vokst kraftig over en lang periode. Veksten kan forklares av konjunkturelle forhold som utviklingen i rentenivå, inntekt, inflasjon,

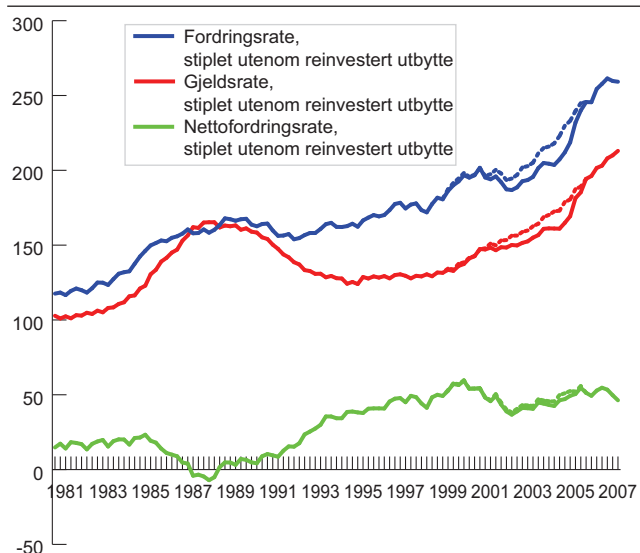
boliginvesteringer og boligpriser. I tillegg kommer strukturelle forhold som flyttemønster og endringer i husholdningenes alderssammensetning og størrelse. De senere årene har det også vært lansert en rekke nye produkter i finans- og kredittmarkedene som har påvirket husholdningenes kredittetterspørsel.

Finansforetakene har etablert nye låneprodukter og liberalisert sine retningslinjer for lån, noe som kan ha bidratt til å øke husholdningenes låneopptak. Rammelån med pant i bolig har blitt et allment tilgjengelig produkt, og bruk av slike kreditter vokser raskere enn ordinære boliglån. Et rammelån innvilges med en kredittramme, for eksempel 60 prosent av boligens markedsverdi. Innenfor rammen kan kundene fritt trekke på kreditten uten krav om tilbakebetaling i form av avdrag. Slike produkter gjør det blant annet lettere å

Figur 9.5. **Nettofinansinvestering og nettofordringsendring. Sum fire siste kvartaler. Milliarder kroner kroner**

Figur 9.6. **Husholdninger og ideelle organisasjoner. Fordringer og gjeld i prosent av disponibel inntekt, faktiske tall**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

ta i bruk boligformuen til konsumformål, for eksempel ved anskaffelse av varige konsumgoder som biler og båter mv.

Fra utgangen av 2006 til utgangen av 2007 ble bankenes utestående rammelån til husholdningene nesten fordoblet fra 95 til 180 milliarder kroner. Noe av økningen i rammelån forklares av en svak økning for andre lån uten pantesikkerhet.

Investeringer i strukturerte eller sammensatte spareprodukter har økt betydelig etter årtusenskiftet. Eksempler på slike produkter er bankinnskudd eller obligasjoner med aksjeavkastning. Kundene er garantert å få tilbake den nominelle verdien av investeringen, men avkastningen er ofte knyttet til en børsnotert indeks og avhenger av en positiv utvikling i indeksen. Slike produkter kan kombineres med et lån for å

finansiere dem. Husholdningene lånte i 2006 i underkant av 15 milliarder kroner til anskaffelse av sammensatte spareprodukter. De hadde ved inngangen til 2007 en gjeld på om lag 30 milliarder kroner knyttet til slike produkter. Økt fokus på produktenes begrensede avkastningsmuligheter ser ut til å ha redusert interessen både for lånefinansierte og egenfinansierte anskaffelser. Ved utgangen av 2007 var husholdningenes gjeld knyttet til sammensatte produkter falt til om lag 28 milliarder kroner

Husholdningenes pengemengde vokser

Husholdningenes beholdninger av sedler, mynt og bankinnskudd utgjorde 31 prosent av deres samlede finansielle eiendeler ved utgangen av 2007. Bankinnskudd mv. er den nest største fordringsposten på husholdningenes balanse. Beholdningene av sedler, mynt og bankinnskudd økte med 64 milliarder kroner til 742 milliarder ved utgangen av året. Sammenlignet med 2006 var økningen i bankinnskudd og kassehold 8 milliarder høyere i 2007.

I fjor økte andre bankinnskudd spesielt mye, mens transaksjonsinnskuddene økte mindre. Mot slutten av året økte volumet av sedler og mynt i omløp og bidro til å trekke opp husholdningenes kassehold. Økningen er imidlertid en sesongmessig variasjon som henger sammen julehandelen og ønske om å være likvid i desember måned. Utviklingen beskrives av pengemengdeindikatoren M2. I desember 2007 var veksten i husholdningenes pengemengde 10,4 prosent mot 5,6 prosent i desember 2006 (tolvmånedersvekst). Veksttaket i husholdningenes pengemengde økte gjennom hele 2007. Dette kan ha sammenheng med god inntektsutvikling og endringer i sammensetningen av porteføljen av finansielle eiendeler.

Fortsatte salget av noterte verdipapirer

Husholdningenes portefølje av noterte verdipapirer utgjorde 10,5 prosent av deres samlede finansielle eiendeler ved utgangen av 2007. I løpet det siste året solgte husholdningene noterte verdipapirer for nesten 14,5 milliarder kroner. Dette er imidlertid 11 milliarder kroner lavere enn nettosalg av verdipapirer i 2006, da det var om lag 25 milliarder kroner. Husholdningene har i særlig grad solgt ut noterte aksjer og obligasjoner mv. i 2007.

Til tross for et betydelig nettosalg ble verdien av verdipapirporteføljen opprettholdt i 2007 sammenlignet med året før. Verdiene på noterte verdipapirer blir i stor grad påvirket av kursutviklingen i markedene. Det siste året har det vært en vesentlig økning i hovedindeksen på Oslo børs. Totalt økte kursen med 50 poeng fra om lag 440 til 490 i løpet av 2007. Utviklingen i aksjekursindeksen forklarer det meste av verdiøkningen på verdipapirporteføljen.

Økte livsforsikrings- og pensjonsreserver

De forsikringstekniske reservene omfatter premie- og erstatningsreserver i skadeforsikring og fondsmidler avsatt

Temaboks 9.2. **Utbetalt aksjeutbytte og anslag på reinvestert utbytte**

Med virkning fra 1. januar 2006 ble det innført nye regler for beskatning av aksjeutbytte til personlige aksjonærer. Etter de nye reglene skal utbytte og gevinster utover et såkalt skjermingsfradrag beskattes. Denne omleggingen initierte store skattemotiverte transaksjoner, som siden 2002 har hatt stor innvirkning på inntekts- og finansregnskapet for husholdninger og ideelle organisasjoner. I perioden fram til 1. januar 2006 tok de personlige eierne ut ekstraordinære høye aksjeutbytter. Hensikten var å omplassere opptjent egenkapital (som beskattes etter de nye reglene) ved å investere i ny aksjekapital (innskutt egenkapital) og i lån til foretakene. Midler plassert i ny aksjekapital eller i utlån kan tas ut skattefritt etter 2006.

Tabell 1 inneholder tall for utbetalt aksjeutbytte til husholdninger og ideelle organisasjoner samt anslått reinvestert utbytte i unoterte foretak. Tabellen viser at vel 170 milliarder kroner av utbetalt utbytte i årene fra 2000 til 2005 ble reinvestert i foretakene for å omplassere egenkapitalen. Tabell 2 inneholder tall for utbetalt aksjeutbytte til personlige aksjonærer (utenom ideelle organisasjoner) i 4-årsperioden frem til og med 2005. Av tabellen framgår det at det ble utbetalt om lag 99 milliarder kroner i utbytte til 368 400 personlige aksjonærer i 2005. Av det totale aksjeutbytte til husholdningene dette året tilfalt nesten 90 prosent 24 300 aksjonærer. Et tilsvarende bilde fremkommer for de øvrige 3 årene. Tallene antyder at en relativt liten gruppe av eierne stod bak de store skattemotiverte transaksjonene.

Etter at det nye regelverket begynte å gjelde fra 2006 har utbetalingene av ekstraordinært utbytte stoppet opp. Eierne har begynt å hente ut tidligere investert aksjekapital og innløst utlån til foretakene, som et alternativ til ordinært aksjeutbytte. Aksjestatistikken viser at husholdningenes utbytte fra norske aksjeselskaper har falt med nesten 100 milliarder kroner fra 2005 til 2006. Vi antar at de endelige tallene for utbyttet for 2007 vil ligge noe over nivået i 2006.

Mangelen på presis informasjon om unoterte aksjer i finansregnskapet fører til usikkerhet i beregningene av aksjetransaksjoner og aksjebeholdninger. Anslagene for tilbakebetalte lån og nedsettelse av overkursfond i 2006 og 2007 er basert på informasjon fra selvangivelsesstatistikk og kreditorvarslar fra Brønnøysundsregistrene. I tillegg til nedsettelse av overkursfondene har eierne innløst aksjekapital til pålydende verdi, men finansregnskapet omfatter bare tall for de samlede transaksjoner i unoterte aksjer og har ikke egne anslag for nedsatt aksjekapital. Tallene for pålydende aksjekapital i unoterte foretak er basert på regnskapsstatistikk for aksjeselskaper og aksjonærregisteret.

Aksjeutbytte inngår i disponibel inntekt i nasjonalregnskapet, mens uttaket av den innbetalte aksjekapitalen mv. bare påvirker sparingen hvis midlene anvendes til løpende utgifter (for eksempel konsum). De historisk sett høye aksjeutbytterne for årene 2002 til 2005, som ble pløyd tilbake til foretakene (reinvestert utbytte), har trukket opp både disponibel inntekt, sparing og nettofinansinvesteringene. Vi har derfor valgt å vise fordrings- og gjeldsrater samt nettofinansinvesteringene både med og uten reinvestert utbytte.

Tabell 1 **Mottatt aksjeutbytte i inntektsregnskapet og anslag for reinvestert utbytte og innløst egenkapital i finansregnskapet. Husholdninger og ideelle organisasjoner. Milliarder kroner**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Aksjeutbytte	30	14	43	56	63	104	8	14
Reinvestert utbytte / innløst egenkapital	7	-1	22	37	39	70	-14	-16

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 2 **Bosatte personlige aksjonærer 17 år og over med mottatt aksjeutbytte. Selvangivelsesstatistikk**

	2002		2003		2004		2005	
	Antall personer	Milliarder kroner	Antall personer	Milliarder kroner	Antall personer	Milliarder kroner	Antall personer	Milliarder kroner
Alle personlige aksjonærer	325 994	42	331 336	54	360 171	62	368 433	99
Aksjonærer med mottatt utbytte over 500 000 kroner	12 800	35	17 052	46	17 306	53	24 299	88
Andel i prosent	4	83	5	85	5	85	7	89

Kilde: Statistisk sentralbyrå

i livs- og pensjonsforsikring utenom folketrygden, for å dekke fremtidig livspolise- og pensjonsutbetalinger (se boks 9.3 for mer detaljert definisjon). Ved utgangen av 2007 utgjorde forsikringstekniske reserver 36,4 prosent av de samlede finansielle eiendeler, og er den største fordringsposten på husholdningenes balanse. Beholdningen ved utgangen av 4. kvartal 2007 er imidlertid et anslag og er derfor beheftet med usikkerhet.

Reservene i livs- og pensjonsforsikring utgjør 94 prosent av totale reserver og er delt i individuelle og kollektive reserver. Den kollektive delen utgjør vel 80 prosent og domineres av ytelsesbaserte tjenestepensjoner. I perioden etter tusenårsskiftet har nettotransaksjonene

i de forsikringstekniske reservene vært svært høye sammenlignet med tidligere perioder. I særlig grad har nettotransaksjonene vokst fra og med 2001.

Dette kan skyldes flere forhold. Et forhold som påvirker utviklingen av de forsikringstekniske reservene, er demografiske endringer. I perioden fra 1990 og fram til i dag har antall pensjonister vært nokså stabilt. Små fødselskull mot slutten av 1920-åra og i 1930-åra har bidratt til lav rekruttering av nye pensjonister, og dette har i stor grad oppveid effekten av økt levealder. Samtidig har de store kullene født mellom 1946 og 1970 ført til at aldersgruppen 50 år og over har økt.

Tabell 9.5 Andel husholdninger etter størrelse på gjeld i forhold til samlet inntekt. Prosent

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ingen gjeld	23	23	22	22	22	21	20	20	18	17
Gjeld 2-3 ganger inntekt	9	9	8	9	10	10	11	12	13	14
Gjeld større enn 3 ganger inntekt										
Alle husholdninger	7	6	6	6	6	7	8	9	10	13
Enslige under 45 år	14	11	11	13	12	12	14	15	17	22
Par uten barn, under 45 år	10	9	5	7	8	10	10	13	15	21
Par med barn 0-6 år	6	7	6	5	7	8	11	12	13	17
Par med barn 7-17 år	6	4	5	6	6	5	6	7	9	9
Mor/far med barn 0-17 år	7	9	8	7	10	10	12	12	18	21

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Dette har hatt to effekter på reservene i livs- og pensjonsforsikring. I perioden etter 1990 har en stadig større gruppe av middelaldrene arbeidstakere (med til dels høye inntekter) ført til en økning i innbetalingene til reservene. Samtidig har en stabil pensjonistbefolkning bidratt til at veksten i utbetalingene fra reservene har økt betydelig langsommere. Dette har trukket opp både nettotransaksjonene og reservene i finansregnskapet. Forholdet vil endre seg i de kommende årene ettersom det første av mange store etterkrigskull (1946-kullet) i dag er påtroppende pensjonister.

Gjeldens fordeling

Gjelden er ujevnt fordelt over husholdningene. Informasjon om hvordan gjelden fordeler seg på ulike husholdninger hentes fra inntektsstatistikken (nyeste tall er her fra 2005). I 1990 hadde 15 prosent av husholdningene en gjeld som var minst dobbelt så stor som samlet husholdningsinntekt før skatt. Denne andelen var økt til 27 prosent i 2005. 13 prosent av husholdningene hadde en gjeld som var mer enn tre ganger større enn samlet husholdningsinntekt i 2005, mens tilsvarende andel i 1990 var 6 prosent. I alt 28 prosent av husholdningene var gjeldfrie i 1990; denne andelen var redusert til 17 prosent i 2005.

Gjeldsbyrden varierer gjerne gjennom livet. Ved å gruppere husholdningene etter alder på hovedinntektstaker finner vi at det er de yngste som har høyest gjeld i forhold til inntekt. Blant husholdninger der hovedinntektstakeren er under 45 år hadde en fjerdedel av husholdningene en gjeld som utgjorde mer enn tre ganger inntekten i 1990. Tilsvarende andel i 2005 var på 39 prosent. I denne aldersgruppen er det en del studenter som er med på å trekke opp andelen med høy gjeld i forhold til inntekt. Tabell 9.5 viser at andelen husholdninger med gjeld som er større enn tre ganger inntekten har økt mest for par med små barn og aleneforeldre. I disse to gruppene har andel husholdninger med gjeld som er større enn tre ganger inntekten omtrent tredoblet seg på ti år. I husholdninger der hovedinntektstaker er over 55 år, var det 4 prosent som hadde gjeld som var mer enn dobbelt så stor som inntekten i 1990. Denne andelen var økt til 13 prosent i 2005. Tilsvarende var det 54 prosent av husholdningene i denne aldersgruppen som ikke hadde gjeld i 1990, mens dette var tilfelle for 36 prosent av husholdningene i 2005.

Så langt har vi ikke tatt hensyn til at husholdningene varierer i størrelse, og at dette kan påvirke deres evne til å betjene gjeld. Begrepet inntekt etter skatt per forbruksenhet forklares i boks 9.4. Husholdningene med lavest inntekt etter skatt per forbruksenhet har rimeligvis en relativ lav andel av total gjeld i husholdningene da deres låneevne er relativt liten. Men disse husholdningene har fått en stadig større andel av samlet gjeld. De 40 prosent av husholdningene med lavest inntekt hadde 15 prosent av husholdningers totale gjeld i 1994. I 2005 var tilsvarende andel økt til 17 prosent. De 20 prosent av husholdningene med høyest inntekt etter skatt per forbruksenhet stod for vel 38 prosent av den totale gjelden i 2005, mot 41 prosent i 1994.

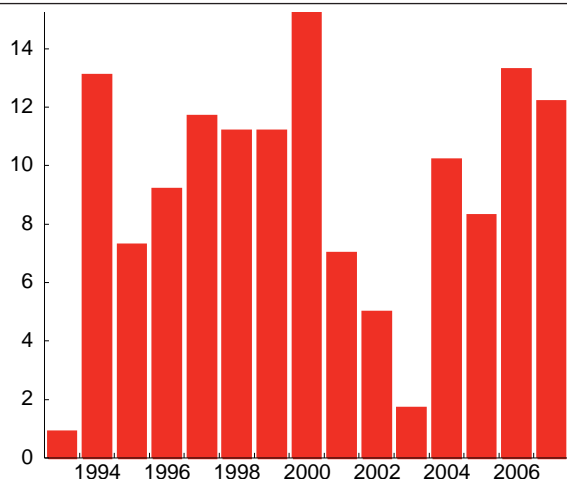
9.4. Boligmarkedet

Etter flere år med kraftig vekst i boligprisene stoppet prisveksten opp sommeren 2007 og viste så en svak nedgang ut året. Stigende rentekostnader er en av årsakene til at prisene har begynt å falle noe. Til tross for prisedgangen mot slutten av fjoråret var gjennomsnittlig boligpris i 2007 12,2 prosent høyere enn året før, ifølge boligprisindeksen til Statistisk sentralbyrå. Det skyldes den sterke prisveksten på slutten av 2006 som vedvarte fram til prisutviklingen snudde i fjor sommer. I andre kvartal 2007 var boligprisene 14,3 prosent høyere enn gjennomsnittet for 2006. Fra andre til fjerde kvartal 2007 sank boligprisene med 2,5 prosent. Eiendomsmeglerens månedlige prisstatistikk viser at prisene fortsatte å gå noe ned i januar 2008, nærmere bestemt med 0,4 prosent i forhold til måneden før når vi tar hensyn til normale sesongsvingninger. Det er syvende måned på rad at de sesongkorrigerte prisene synker.

I årene etter 1993 har den årlige boligprisveksten i gjennomsnitt vært 9,8 prosent. Lavest var veksten i 2003 med 1,7 prosent, som vist i figur 9.7. Siden bunivået i 1992 har boligene i gjennomsnitt økt nesten fire ganger i verdi. Figur 9.8 viser at konsumprisindeksen steg vel 30 prosent i samme periode. Noe av den økte boligverdien skyldes at boligstandarden stadig bedres. Det korrigeres ikke for dette i prisstatistikkene til Statistisk sentralbyrå og eiendomsmeglerne.

Den store etterspørselen etter boliger har bidratt til en stabil høy produksjon av nye boliger de siste fire årene.

Figur 9.7. Boligprisindeksen, årsvekst i prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Foreløpige kvartalstall fra Statistisk sentralbyrås byggearealstatistikk viser at det ble påbegynt bygging av 32 402 boliger i løpet av 2007. Det er 2,7 prosent færre enn endelige tall året før. Ordrestatistikken og byggearealstatistikken signaliserer at det blir en nedgang i boligbyggingen i 2008. Ferske salgstall fra boligprodusentenes egen statistikk bekrefter at vi er inne i et trendskifte i boligmarkedet. Salget av nye boliger gikk kraftig ned mot slutten av fjoråret. Høye priser og renteøkninger er medvirkende årsaker til det. For en nærmere omtale av byggevirksomheten vises det til avsnitt 6.3 (Bygge- og anleggsvirksomhet).

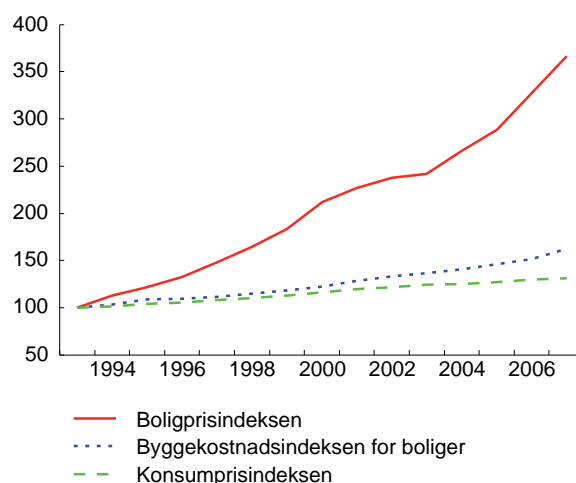
Geografiske variasjoner

Boligprisindeksen måler prisutviklingen i fire geografiske regioner: Oslo og Bærum, Akershus utenom Bærum, de tre byene Stavanger, Bergen og Trondheim, og resten av landet. Etter å ha nådd et foreløpig toppnivå i andre kvartal 2007, sank boligprisene i alle fire regioner. Prisnedgangen er størst i pressområdene der prisnivået er høyest. Fra andre til fjerde kvartal 2007 falt prisene i Oslo og Bærum og i Stavanger, Bergen og Trondheim med henholdsvis 4,2 og 2,3 prosent. I Akershus utenom Bærum og i resten av landet var prisnedgangen henholdsvis 1,1 og 2,2 prosent i samme periode.

Boligtyper

Prisutviklingen varierer betydelig mellom boligtypene. Siden prisoppgangen startet i 1993 har blokkleiligheter, småhus og eneboliger i gjennomsnitt blitt henholdsvis 5, 4 og 3 ganger dyrere enn de var for femten år siden. Den sterke prisveksten for blokkleiligheter skyldes blant annet at mange vil bo sentralt/urbant og at eldre har valgt å flytte fra enebolig og rekkehus til mer lettstelte leiligheter. Den store etterspørselen ansporet byggenæringen til å tredoble produksjonen av boligblokker fra 2000 til 2006. I perioden 2004 til 2007 ble det årlig påbegynt bygging av mellom 11 000 og 14 300 nye leiligheter i boligblokker på tre etasjer eller mer. Det vil si at om lag 40 prosent av boligproduksjonen for

Figur 9.8. Boligpriser, byggekostnader og konsumpriser. Indekser. 1993=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

tiden gjelder blokkleiligheter. Dette er et historisk høyt nivå. I perioden 1972-1976, da det årlig ble fullført om lag 40 000 boliger, lå antallet fullførte blokkleiligheter per år på mellom 8 000 og 12 000.

Etter at produksjonen av blokkleiligheter økte, har prisveksten for de ulike boligtypene vært mer lik, og prisnedgangen som startet opp i fjor har rammet blokkleiligheter sterkest. I gjennomsnitt for hele landet har prisene på blokkleiligheter sunket med 3,5 prosent fra andre til fjerde kvartal i fjor, mens småhus og eneboliger har blitt henholdsvis 2,0 og 2,4 prosent billigere i samme periode.

Kvadratmeterpriser

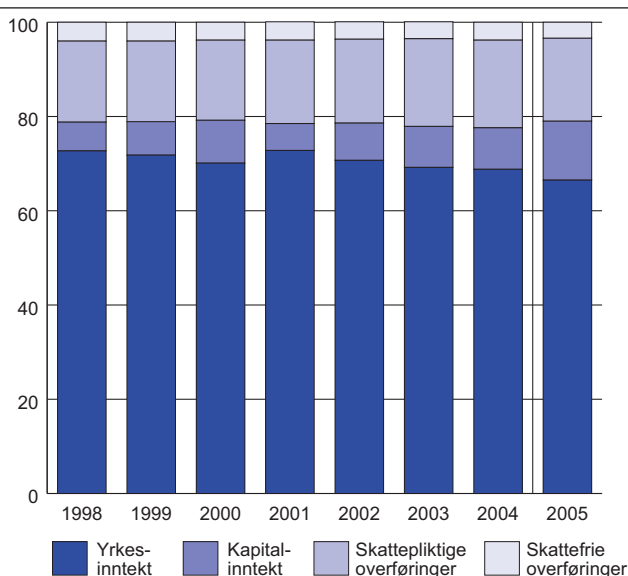
Prisene på blokkleiligheter varierer betydelig mellom de største byene og mindre byer og tettsteder. I Oslo var gjennomsnittlig kvadratmeterpris for selveierleiligheter i blokk nesten 40 000 kroner i 2007. Det er om lag dobbelt så mye som i fylkene med de laveste gjennomsnittsprisene, nemlig Telemark, Hedmark og Oppland. I Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø ligger kvadratmeterprisene på mellom 31 500 og 35 000 kroner. Tabell 9.6 viser at gjennomsnittlig kvadratmeterpris for leiligheter i borettslag er lavere enn for selveierleiligheter i storbyene og i alle fylkene med unntak av Oppland og Aust-Agder. Prisforskjellen skyldes imidlertid hovedsakelig andre faktorer som beliggenhet og standard, mens eierformen trolig har liten betydning. For landet som helhet var gjennomsnittlig kvadratmeterpris 32 553 kroner for selveierleiligheter og 25 625 kroner for borettslagsleiligheter. Kvadratmeterprisene på eneboliger varierer fra 9 544 kroner i Nord-Trøndelag til 31 046 i Oslo. På landsbasis var gjennomsnittlig kvadratmeterpris på eneboliger 16 643 kroner i 2007.

Tabell 9.6 Gjennomsnittlig pris per kvadratmeter boareal, fylke og storby, 2007. Kroner

Fylke	Selveier		Borettslag	
	Eneboliger	Småhus	Blokk-leiligheter	Blokk-leiligheter
I alt	16 643	21 005	32 553	25 625
Østfold	14 637	14 243	20 905	17 989
Akershus	21 278	24 217	30 158	26 703
Oslo	31 046	30 511	39 572	31 438
Hedmark	11 842	14 813	19 503	17 260
Oppland	11 697	15 501	19 966	20 177
Buskerud	15 138	15 800	22 280	18 031
Vestfold	16 220	15 474	21 436	19 235
Telemark	12 527	13 502	18 449	14 720
Aust-Agder	13 666	14 014	20 723	23 205
Vest-Agder	16 035	18 293	27 139	22 945
Rogaland	18 955	23 583	31 373	28 931
Hordaland	19 893	21 248	32 446	26 925
Sogn og Fjordane	11 754	17 082	20 459	18 073
Møre og Romsdal	12 144	15 992	21 244	19 896
Sør-Trøndelag	16 389	19 647	31 253	24 039
Nord-Trøndelag	9 544	12 628	20 090	19 368
Nordland	13 079	16 529	22 168	18 525
Troms-Romsa	17 218	21 162	30 313	22 314
Finnmark-Finnmårku	15 084	14 366	23 719	19 636
Stavanger	25 199	25 647	34 991	30 290
Bergen	24 089	22 171	33 771	26 943
Trondheim	20 605	20 315	32 205	24 058
Tromsø	22 698	26 069	31 762	25 855

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 9.9. Sammensetning av husholdningens samlede inntekt. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

9.5. Inntektsutvikling og -fordeling

Inntektsutviklingen

En annen kilde til informasjon om inntektsutviklingen, i tillegg til nasjonalregnskapet, er inntektsstatistikken (nyeste tall er her fra 2005). Tall fra denne statistikken

for inntektsåret 2005 viser at den samlede inntekten til husholdningene var på 1 136 milliarder kroner, se boks 9.4 for definisjon av inntekt. Den desidert største inntektskilden er yrkesinntekt (lønns- og næringsinntekter inkludert sykepenger) som utgjorde 755 milliarder kroner i 2005. Kapitalinntektene utgjorde til sammen vel 142 milliarder kroner eller i underkant av 13 prosent av de samlede inntektene. Den klart viktigste kapitalinntekten var aksjeutbytte med hele 99 milliarder kroner. Den kraftige økningen i utbytteutbetalingene skyldes i stor grad varslede innstramminger i kapitalbeskatningen fra og med inntekståret 2006, se også temaboks 9.2 om aksjeutbytte. Fra nasjonalregnskapstallene i tabell 9.1 fremgår det at aksjeutbytte til husholdningene ble kraftig redusert året etter. Til sammenligning mottok husholdningene bare 10 milliarder kroner i renteinntekter i 2005.

Pensjoner, trygder og stønader utgjorde om lag 239 milliarder kroner i 2005 hvorav 200 milliarder kroner var skattepliktige. Størst var pensjoner fra folketrygden med 148 milliarder kroner, fulgt av tjenestepensjoner med 41 milliarder og arbeidsledighetstrygd på vel 9 milliarder kroner. Ulike skattefrie kontantstønader utgjorde 38 milliarder kroner i 2005. Nær halvparten av disse pengene er stønader rettet mot barnefamilier, blant annet barnetrygden på 14 milliarder kroner og kontantstøtten på knapt 3 milliarder kroner.

Fra 1998 til 2005 økte den samlede yrkesinntekten til befolkningen med i overkant av 42 prosent målt i løpende kroner og 23 prosent målt i faste priser (deflatert med konsumprisindeksen). Yrkesinntekt som andel av den samlede inntekten til norske husholdninger falt i samme periode fra 72 til 66 prosent. Nesten hver femte krone som norske husholdninger mottok i 2005 kom fra ulike pensjoner og trygder. Skattepliktige pensjoner og trygder økte med nesten 59 prosent nominelt fra 1998 til 2005. Ulike skattefrie overføringer, som for eksempel barnetrygd, kontantstøtte, sosialhjelp og bostøtte hadde en stabil andel på 3-4 prosent av husholdningenes samlede inntekt i denne perioden.

Husholdningenes kapitalinntekter har økt betydelig i inntektsmessig betydning. I nominelle kroner ble kapitalinntektene mer enn tredoblet fra 1998 til 2005. Kapitalinntektens andel av den samlede husholdningsinntekten økte samtidig fra om lag 6 prosent i 1998, til nesten 13 prosent i 2005. Mye av økningen skyldes en betydelig vekst i mottatt aksjeutbytte de siste årene, som delvis skyldes den skattemessige tilpasningen nevnt over.

Inntektsfordelingen

I det følgende skal vi se nærmere på inntektsfordelingen for husholdningene. Dette forutsetter at en har opplysninger om hvilke personer som tilhører samme husholdning, siden vi antar at det forgår en betydelig utveksling av økonomiske ressurser innad i husholdningen. Norske husholdninger har opplevd en betydelig inntektsvekst de siste årene. Mellom 1990 og 2005 økte

Boks 9.4. Inntektsbegrep og forbruksvekter

Det inntektsbegrepet som er benyttet i beskrivelsen av inntektsfordeling og lavinntekt er *inntekt etter skatt*. Dette inntektsbegrepet fremkommer etter følgende regnskap:

Inntekt etter skatt
 = Lønnsinntekt
 + netto næringsinntekt fratrukket eventuelt underskudd
 + brutto kapitalinntekt
 + sum overføringer (pensjoner og stønader)
 - utlignet skatt og negative overføringer (underholdsbidrag og pensjonspremier i arbeidsforhold)

Selv om dette inntektsbegrepet omfatter de fleste kontante inntektene husholdningene mottar, må en være oppmerksom på at dette begrepet ikke omfatter viktige inntekter som også kan ha stor betydning for individenes velferdsnivå. Dette gjelder for eksempel verdien av offentlige tjenester, verdien av hjemmeproduksjon og såkalte «svarte» inntekter. I tillegg inngår heller ikke inntekt av egen bolig i dette begrepet. Siden en stor del av husholdningenes renteutgifter er knyttet til gjeld på egen bolig, er heller ikke renteutgifter trukket fra inntektsbegrepet.

Husholdningsdefinisjon

Inntektsstatistikken er fra og med inntektsåret 2005 en totaltelling som omfatter alle personer i privathusholdninger. En husholdning består av alle personer som bor sammen i felles bolig (bohusholdning). For å komme nærmere den

faktiske husholdningen er borteboende studenter skilt ut fra foreldrehusholdningen. I tillegg benyttes en del annen informasjon for å få flere samboere registrert i felles husholdning, og data fra NAV for å identifisere – og deretter fjerne – institusjonsbeboere.

Ekvivalentinntekt og forbruksvekter

En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor mye inntekt en husholdning med gitte karakteristika, for eksempel to voksne og to barn, må ha for at deres levestandard skal være like høy som levestandarden til en enslig med en gitt inntekt. Det er utledet en hel rekke typer av ekvivalensskalaer, basert på forskjellige tilnærminger. I beskrivelsen av utviklingen i inntektsulikhet er det benyttet den såkalte EU-skalaen. Ved bruk av denne skalaen gis første voksne husholdningsmedlem vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens barn får vekt lik 0,3.

En husholdning bestående av to voksne og to barn (dvs. vekt lik 2,1) må ved bruk av EU-skalaen ha en husholdningsinntekt på 420 000 kroner for å ha samme inntekt per forbruksenhet som en enslig med 200 000 kroner i inntekt.

I avsnittet om vedvarende lavinntekt er det i tillegg benyttet OECD-skalaen. Denne skalaen skiller seg fra EU-skalaen ved å regne husholdningenes stordriftsfordeler som mindre. Denne skalaen gir første voksne vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,7, mens barn får vekt lik 0,5.

Tabell 9.7 **Fordelingen av husholdningens inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala), for personer. Andel av totalinntekten.**

Desiler

Desil	1992	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2005
1	3,8	3,6	3,7	3,9	3,7	3,6	3,6	3,3
2	5,9	5,7	5,7	5,9	5,7	5,6	5,7	5,3
3	7,0	6,9	6,9	7,0	6,8	6,8	6,8	6,3
4	8,1	7,9	7,9	7,9	7,6	7,7	7,6	7,1
5	9,0	8,9	8,8	8,8	8,5	8,5	8,4	7,9
6	9,9	9,8	9,7	9,6	9,4	9,4	9,1	8,6
7	10,9	10,8	10,6	10,5	10,2	10,3	10,0	9,4
8	12,1	12,0	11,7	11,7	11,3	11,4	11,0	10,5
9	13,8	13,6	13,4	13,5	13,0	13,1	12,6	12,1
10	19,6	20,7	21,6	21,3	23,7	23,6	25,2	29,5
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

medianinntekten etter skatt for husholdningene med 33 prosent, målt i faste priser. Blant gruppene som har hatt en god inntektsutvikling finner en for eksempel barnefamilier og alderspensjonister. En tobarnsfamilie (par med to barn, yngste hjemmeboende barn under 19 år) hadde i 1990 en medianinntekt etter skatt på 363 000 målt i 2005-kroner. I 2005 var medianinntekten for en tilsvarende barnefamilie 526 000 kroner. Den «gjennomsnittlige» tobarnsfamilie hadde altså mer enn 160 000 kroner mer i inntekt etter skatt i 2005 enn i 1990, når det er tatt hensyn til prisveksten i perioden. Andre husholdningstyper har hatt en like god inntektsvekst i perioden, for eksempel middelaldrene par

uten hjemmeboende barn, mens for eksempel yngre aleneboende har hatt en noe svakere inntektsutvikling.

Samtidig med at husholdningsinntektene har økt, har også inntektsforskjellene blitt større. I tabell 9.7 er husholdningene sortert etter inntekt etter skatt per forbruksenhet og delt inn i 10 like store grupper (desiler) der desil 1 består av den tidelen med laveste gjennomsnittsinntekter og desil 10 består av den tidelen med høyeste gjennomsnittsinntekter. Tabellen viser at ulikheten har økt de siste årene, særlig etter 1998. Fra 1992 til 2005 har gruppen med høyest inntekt økt sin andel av totalinntekten fra om lag 20 prosent til nesten

Tabell 9.8 Fordelingen av brutto finanskapital for husholdninger, etter desiler. Prosent

Desil	1992	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2005
1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
3	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6
4	1,3	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,1	1,1
5	2,4	2,1	2,0	1,9	1,8	2,0	1,9	1,9
6	4,0	3,5	3,4	3,0	3,0	3,2	3,1	3,0
7	6,7	5,8	5,5	4,8	4,7	5,1	4,9	4,7
8	11,0	9,6	9,1	8,0	7,7	8,2	8,1	7,6
9	18,4	17,0	16,5	14,2	13,9	14,6	14,8	13,5
10	55,3	59,9	61,6	66,2	67,1	64,9	65,3	67,5
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 9.9 Andel personer med inntekt etter skatt per forbruksenhet under henholdsvis 50 og 60 prosent av mediangjennomsnittet i perioden. To ulike ekvivalensskalaer

Periode	OECD-skala (50 prosent)		EU-skala (60 prosent)		Antall observasjoner		
	Uten studenter	Med studenter	Uten studenter	Med studenter	Uten studenter	Med studenter	
1996-1998		2,0	2,4	8,9	9,7	17 204	17 351
1997-1999		1,9	2,3	8,1	9,0	17 187	17 334
1998-2000		1,7	2,1	8,2	8,8	17 089	17 214
1999-2001		1,8	2,2	7,8	8,5	16 999	17 162
2000-2002		2,1	2,7	8,1	9,0	17 073	17 259
2001-2003		2,4	2,9	7,9	8,9	17 110	17 339
2002-2004		3,0	3,6	8,5	9,6	13 516	13 671
2003-2005		3,0	3,9	7,9	9,5	18 246	18 500

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

30 prosent, mens alle andre grupper har fått redusert sin andel.

Sterk økning i kapitalinntektene var en medvirkende årsak til at inntektsforskjellene økte på 1990-tallet og seinere. Siden aksjeutbytte i hovedsak tilfaller husholdningene med de høyeste inntektene, påvirker dette i stor grad utviklingen i ulikhet. Det er forventet at inntektsfordelingen for 2006 vil bli betydelig jevnere, sammenlignet med 2005, siden inntekt fra aksjeutbytte var mye lavere i 2006.

Ulikheten i fordelingen av husholdningenes finansformue har også blitt større i perioden 1992-2005. Noe av økningen skyldes en skjerpning av reglene for fastsetting av likningsverdiene av aksjer på slutten av 1990-tallet. I tillegg kan noe av de store aksjeutbyttene ha blitt reinvestert i aksjer. En annen viktig forklaring er den betydelige økningen i aksjeverdiene de siste årene, som særlig har kommet de med store finansformuer til gode. I 1994 utgjorde aksjer og andre verdipapir 42 prosent av finansformuen til den tidelen av husholdningene med høyest finansformue. Tilsvarende andel i 2005 var 63 prosent.

Vedvarende lavinntekt

Bekjempelse av fattigdom står høyt på den politiske agendaen. Økonomisk fattigdom er et relativt begrep som kan defineres på ulike måter. Ett sentralt begrep er vedvarende lavinntekt. I det følgende tar vi

utgangspunkt i den gjennomsnittlige medianinntekten i ulike treårsperioder for å belyse forekomsten av vedvarende lavinntekt (se boks 9.5 for definisjon av vedvarende lavinntekt). For treårsperioden 2003 til 2005 var lavinntektsgrensen henholdsvis 93 000 kroner basert på OECDs målemetode for lavinntekt (50 prosent av medianen) og 135 000 kroner basert på EUs målemetode (60 prosent av medianen).

Siden inntektsundersøkelsen ikke definerer studielån som inntekt, vil mange studenter, som hovedsakelig lever av studielån, bli å finne i lavinntektsgruppen. Studenter er en gruppe som typisk har forbigående lavinntekt i mer enn 3 år sammenhengende.

Ifølge EUs definisjon var andelen med vedvarende lavinntekt i Norge 7,9 prosent i perioden 2003-2005 når studenter er utelatt, mens tilsvarende tall var 3,0 prosent ifølge OECDs definisjon. Når studenter tas med, øker andelen med lavinntekt fra 3,0 til 3,9 prosent ved bruk av OECDs definisjon, mens andelen øker fra 7,9 til 9,5 prosent ved bruk av EUs definisjon.

Utviklingen i perioden er imidlertid nokså lik, uansett om studentene regnes med eller ikke. Andelen med vedvarende lavinntekt falt noe fra perioden 1996-1998 og fram til perioden 1999-2001. Dette gjelder for begge definisjoner av lavinntekt. Etter 2001 viser OECDs lavinntektsdefinisjon en økning i andelen personer med

Tabell 9.10 **Andel og antall barn i familier med vedvarende lavinntekt**

	OECD-definisjon (50 prosent)		EU-definisjon (60 prosent)	
	2000-2002	2003-2005	2000-2002	2003-2005
Andel barn				
Barn under 18 år	2,8	3,8	4,6	6,1
Barn under 7 år	2,7	3,9	4,7	6,3
Barn under 18 år med innvandrerbakgrunn	18,3	23,4	25,2	31,3
Barn under 18 år med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn	19,2	24,8	26,6	33,1
Antall barn				
Barn under 18 år	24 000	34 000	40 000	54 000
Barn under 7 år	8 000	10 000	13 000	17 000
Barn under 18 år med innvandrerbakgrunn	10 000	15 000	14 000	20 000
Barn under 18 år med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn	9 000	14 000	13 000	19 000

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

vedvarende lavinntekt, mens EUs definisjon er preget av stabilitet.

Andelen personer som er under de årlige lavinntektsgrensene ett enkelt år er høyere enn andelen med vedvarende lavinntekt (som gjelder treårsperioder). Ifølge de årlige inntektsundersøkelsene var det henholdsvis 11 prosent (EUs definisjon) og 5 prosent (OECDs definisjon) som hadde årlig lavinntekt i 2005 (når studenter inkluderes). Dette viser at mange personer har forbigående lave inntekter.

En nærmere gjennomgang av ulike befolkningsgrupper viser at ikke-vestlige innvandrere er overrepresentert i gruppen med vedvarende lavinntekt. Det har i tillegg vært en økning i andelen med lavinntekt for denne gruppen. Blant andre grupper med relativt høy sannsynlighet for vedvarende lavinntekt finner vi unge aleneboende og, ved bruk av EUs lavinntektsdefinisjon, også alderspensjonister. Som en følge av at det blir flere tilleggspensjonister og færre minstepensjonister i befolkningen, har stadig færre alderspensjonister vedvarende lavinntekt. Benytter en OECDs målemetode vil det knapt være noen alderspensjonister under lavinntektsgrensen, siden denne lavinntektsgrensen ligger klart under folketrygdens minstepensjon.

Barn i familier med vedvarende lavinntekt

Noen typer av barnefamilier er overrepresentert i gruppen med vedvarende lavinntekt. Dette gjelder først og fremst enslige forsørgere og par med mange barn. Når vi studerer forekomsten av vedvarende lavinntekt blant barn, kan vi benytte registerdata, mens vi i forrige avsnitt benyttet utvalgsdata. Dette gjør det mulig å gi mer detaljert statistikk for denne gruppen.

Både EUs og OECDs lavinntektsdefinisjon viser at det har blitt flere barn under 18 år i lavinntektsgruppen de siste årene, men nivået er noe forskjellig for de to målemetodene. Basert på OECDs definisjon økte andelen fra 2,8 prosent i perioden 2000-2002 til 3,8 prosent i 2003-2005, eller fra 24 000 til 34 000 barn. Tilsvarende økning basert på EUs definisjon var fra 4,6 prosent (40 000 barn) til 6,1 prosent (54 000 barn) i samme

Boks 9.5. Definisjon av vedvarende lavinntekt

Vedvarende lavinntekt er her definert ut fra gjennomsnittet av de årlige medianinntektene for hele befolkningen i en treårsperiode (omregnet til faste priser). Det er i tillegg benyttet to ulike lavinntektsdefinisjoner: en basert på OECDs ekvivalensskala med lavinntektsgrense satt lik 50 prosent av mediangjennomsnittet og en annen basert på EUs ekvivalensskala og med lavinntektsgrense lik 60 prosent av mediangjennomsnittet, jf. tabellen under (se mer om ekvivalensskalaer i boks 9.4). Ifølge OECDs lavinntektsdefinisjon defineres alle personer med en gjennomsnittlig husholdningsinntekt pr. forbruksenhet lavere enn 93 000 kroner i treårsperioden 2003-2005 som å ha vedvarende lavinntekt. Dette tilsvarer 50 prosent av mediangjennomsnittet i befolkningen i samme periode (dvs. 50 prosent av 186 000 kroner). Tilsvarende lavinntektsgrense basert på EUs definisjon er 135 000 kroner (dvs. 60 prosent av 224 000 kroner).

Årlig median ekvivalentinntekt og gjennomsnittlig årlig median ekvivalentinntekt. To ulike ekvivalensskalaer

	Løpende priser	2005-priser	Løpende priser	2005-priser
2003	178 000	182 000	213 000	218 000
2004	182 000	185 000	219 000	223 000
2005	192 000	192 000	231 000	231 000
Gjennomsnitt				
2003-2005		186 000		224 000

Kilde: Statistisk sentralbyrå

periode. Det er noe høyere andel av yngre barna som har vedvarende lavinntekt, sammenlignet med barn i alt.

Innvandrerbarn er klart overrepresentert blant barn i familier med vedvarende lavinntekt, og det har blitt flere innvandrerbarn i lavinntektsgruppen både relativt og absolutt de siste årene. Etter EUs og OECDs lavinntektsdefinisjon hadde henholdsvis 25 og 33 prosent av alle barn med ikke-vestlig landbakgrunn vedvarende lavinntekt i perioden 2003-2005. Dette tilsvarer et antall på henholdsvis 14 000 og 19 000 barn. Det betyr at barn med ikke-vestlig landbakgrunn utgjør om lag 40 prosent av alle barn i familier med vedvarende lavinntekt.